

Victor A. VOICU

27 Martie 1918. Unirea Basarabiei cu România. Strălucită izbândă identitară românească

Victor A. Voicu – membru titular al Academiei Române (2001), Vicepreședinte al Academiei Române, general maior, doctor în medicină (1971), profesor universitar, șeful Catedrei de farmacologie clinică, toxicologie și psihofarmacologie, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București (1992 – prezent), Președintele Filialei București a Academiei de Științe Medicale (din 2014 – prezent), Directorul Centrului de Cercetări Științifice Medico-Militare (1987 – 2013), Președintele Societății Române de Farmacologie, Terapeutică și Toxicologie Clinică (1998 – prezent). Autorul unor importante cercetări științifice în domeniu. Semnează 20 de volume și circa 300 de studii și articole. Autorul a 27 brevete de invenție.

Unirea Basarabiei cu România, în urmă cu o sută de ani, la 27 martie 1918, reprezintă un unicat, primul fapt de mare semnificație istorică și identitară a românilor basarabeni, primul semnal al strălucitelor evenimente care au făurit România Mare.

Unirea de la 27 martie 1918 este lumina sfântă din „corola de minuni a lumii” românești.

Românii și românitatea au dovedit trăinicia iubirii lor de neam.

Să nu uităm niciodată să cultivăm și să apărăm această floare rară.

Războiul ruso-turc din 1806-1812, unul din cele 14 conflicte ale celor două imperii, ca și alte conflicte între imperiile învecinate, a costat mult pe românii din Principatele Române, acestea fiind fie teatru de război, fie zone de tampon și de prăduire.

Destinul poporului român a fost dramatic, mai ales a acelei părți a acestuia condamnată să trăiască sub dominația brutală a unui imperiu în expansiune.

Anexarea Basarabiei de către imperiul țarist după Pacea de la București, semnată la Hanul lui Manuc, este percepută de istorici ca o dramă și o mare nedreptate.

Astfel, prin tratatul din 28 mai 1812 „*turcii cedau, fără să cunoască măcar limitele exacte, un teritoriu care nu le aparținea și care face parte dintr-o țară a cărei integritate teritorială se angajaseră să o respecte*”, spune Nicolae Iorga.

Scindarea Moldovei, presupune pierderea a mai mult de jumătate, respectiv 48% din teritoriu, la care se adaugă Bucovina 11%, anexată de habsburgi. Principatele Române au ieșit din acest război decimate și ruinate așa cum recunosc și autoritățile rusești în 1813: „*această țară jefuită și pustiită de operațiunile militare... prezintă un pustiu vast și nepopulat*” (Apud: Ion Jarcuțchi, Vlad Mischevca, *Pacea de la București: din istoria diplomatică a încheierii tratatului de pace ruso-turc de la 16(28) mai 1812.* / Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 349).

Una din consecințele anexării Basarabiei a fost exodul populației peste Prut. Timp de 105 ani Moldova din stânga Prutului s-a transformat treptat în gubernia Basarabia cu dramatice consecințe politice, economice, sociale, culturale și spirituale. Politica demografică promovată de țarism a schimbat structura populației prin strămutarea populației românești și înlocuirea cu alogeni privilegiați.

Cultura și spiritualitatea românească a suferit major datorită rusificării intensive, interzicerii limbii române în instituțiile de stat și în școală, după 1828. Credincioșii ortodocși basarabeni au fost ruși de biserica Moldovei și alocați la Patriarhia rusă, cărțile bisericești în limba română înlocuite cu cele în limba rusă.

Biblioteca publică din Chișinău deținea în jur de 15.000 volume la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar nicio carte în limba română.

În 1897 doar 10,5% din bărbați și 1,4% din femeile de origine română știau să scrie sau să citească (94% erau analfabeți).

Pentru comparație, de partea dreaptă a Prutului, în 1899, 21% erau știtori de carte, iar în 1912, 39%.

Modificările demografice sunt relevante. În 1817 populația Basarabiei era de cca 500.000 persoane din care: 420.000 români (86%), ucraineni (6,5%), evrei (4,2%), lipoveni sau ruși (1,5%), greci (0,7%), armeni (0,6%), bulgari și găgăuzi (0,4%). În 1856 în Basarabia se aflau 990.000 locuitori, din care 738.000 români, adică 74%.

În 1862 românii reprezentau 68,5% din locuitorii Basarabiei, procent care scade însă, fără ca populația românească să piardă preponderența.

Și pentru a nu fi bănuți ca lipsiți de obiectivitate documentară, vom cita și pe unul din fondatorii marxismului, Friedrich Engels:

*„Dacă pentru cuceririle Ecaterinei șovinismului rus i se mai găsesc unele pretexte – nu vreau să spun de justificare, ci de scuză – pentru cuceririle lui Alexandru nu poate fi vorba de așa ceva. Finlanda este finlandeză și suedeză, Basarabia – românească, iar Polonia congresului – poloneză... aici avem de-a face pur și simplu de o cucerire prin forță a unor teritorii străine, pur și simplu cu un jaf ” (vezi: Fr. Engels, *Politica externă a țarismului rus*, - Apud: Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, 1983, p. 199). Astfel prin acest tratat s-a generat o nouă problemă: problema Basarabiei care dăinuie și astăzi. (Vezi: Vlad Mischevca, *Geneza problemei basarabene – 1812*, / Prefață de Demir Dragnev, București: Editura Academiei Române, Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2016, 368 p., Colecția „Basarabica” - 2, Coordonatori: acad. Victor Spinei & Ionel Cândea).*

Administrația rusească a început prin abuzuri. Mii de țărani au trecut Prutul pentru a scăpa de brutalitățile noii administrații.

Consulul Austriei constata: *„Afară de puține excepțiuni, toată lumea se supune sceptrului rusesc cu cea mai mare neplăcere ”.*

Țăranii din Basarabia, în 1816, spuneau despre noua ocârmuire: *„În fiecare clipă dăm tot felul de lucruri și nimeni nu ne întreabă dacă ne mai rămâne ce le dăm”...*

*„Dăm pentru curieri, dijma turmelor și a albinăritului și atâtea alte dări, întreținem soldații de serviciu și îi hrănim, iar ei iau cu forța tot ce găsesc în casele noastre și mănâncă, ba ne mai și bat ca să le dăm ceea ce n-avem și ne terorizează apoi să le dăm chitanțe” (după N. Iorga, *Adevărul asupra**

trecutului și prezentului Basarabiei, București, 1940, traducere din limba franceză Dorina Florian).

Se interzice limba română în biserică și în școală.

În 1839 se solicită guvernului provinciei introducerea limbii române în școlile populare, dar foarte reduse numeric.

După războiul Crimeii (1853-1856) românii sperau să se obțină libertatea Basarabiei. S-a obținut numai Basarabia sudică cu cele trei județe – Ismail, parțial Cahul și Ackerman.

În 1877, când Țarul Alexandru II începe un nou război cu Turcia, problema redrocedării Basarabiei revine în actualitate. Eforturile lui Ion C. Brătianu alături de Mihail Kogălniceanu de a introduce în tratatul de alianță condiții de integritate teritorială a României au fost zadarnice, rezultând că garanțiile îi vizau preponderent pe dușmani și mai puțin pe aliați, adică pe ruși.

Soarta însă adesea favorizează pe cei neînfricați.

În contextul luptelor, rușii sunt încolțiți la Plevna de Osman Pașa, iar țarul cere ajutor armatei române, care a dat dovadă de un strălucit eroism.

La insistențele lui Brătianu, privind doleanțele românilor, țarul răspunde că România nu va regreta ajutorul acordat Rusiei.

Dar Basarabia de Sud revine din nou Rusiei.

Conștiința identitară românească se trezește însă și se consolidează, inclusiv, și nu în ultimul rând, prin literatura românească de pe ambele maluri ale Prutului.

La Tratatul de la San Stefano din 3 martie 1878 România, Serbia și Muntenegru nu au fost invitate, nefiind considerate state beligerante, deși armata otomană a fost înfrântă la Plevna, Grivița, Smârdan, Rahova și Vidin prin contribuția și eroismul Armatei Române. Osman Pașa, care i-a înfrânt adesea pe ruși, nu s-a considerat înjosit, în demnitatea sa, să-și predea sabia colonelului român Mihail Cerchez.

Congresul de la Berlin a încercat să corecteze erorile Tratatului de la San Stefano. România a sperat și de această dată să fie invitată, dar aș-

teptările i-au fost înșelate. A fost sfătuită să accepte pierderea Basarabiei de Sud. Lordul Beaconsfield (Benjamin Disraeli) scria: „... în politică, ingratitudea este adeseori răsplata celor mai mari servicii”, vizând aportul românesc și victoria armatei române asupra Porții Otomane, dar și modul cum a fost tratată România.

Desigur a fost recunoscută independența României, dar fără să recapete sudul Basarabiei.

La 100 de ani de la răpirea Basarabiei, respectiv la 16 mai 1912, Nicolae Iorga rostea o cuvântare impresionantă, spunând, printre altele:

„Rușii vor serba ca o zi de bucurie centenarul anexării. Noi va trebui să o comemorăm ca o zi de durere și ca o zi de trezire a speranțelor pe care le dă totdeauna dreptul veșnic, care nu poate fi învins, nici cucerit”.

Dezmembrarea imperiului rus s-a produs în urma revoluției ruse din februarie 1917, context în care popoarele de sub dominația țaristă au intensificat lupta pentru afirmarea identității naționale și aplicării principiului autodeterminării și organizării de state naționale.

În privința stării de spirit a românilor basarabeni, evocăm mesajul din mai 1917 al patriotului român basarabean Alexei Mateevici: „*Suntem moldoveni, fii ai vechii Moldove, însă facem parte din marele popor român, așezat în România, Transilvania și Bucovina. Frații noștri își zic români. Așa să ne zicem și noi!*”.

Lungul proces de rusificare, de peste 100 de ani, nu dăduse prea multe roade, nici demografic, nici asupra spiritului identitar, românii fiind încă, în proporție de peste 65%, dornici de eliberare.

La propaganda românească identitară și consolidarea dorinței de eliberare au contribuit români din celelalte provincii, refugiați în Basarabia, din calea trupelor germano-austro-ungare. Printre refugiații transilvăneni și bucovinieni care au dezvoltat o vie propagandă pentru cauza națională a românilor din Basarabia se numără exponenți ai elitei românești, Onisifor Ghibu, Octavian Goga și Ion Nistor. Ei înființează la Chișinău ziarul „Ardealul” (Transilvania) – „*organ de propagandă pentru unirea politică a tuturor românilor*”, tipărint și abecedare și cărți în limba română.

S-a constituit Partidul Național Moldovenesc în aprilie 1917 sub conducerea lui Vasile Stroescu, ajutat de Pantelimon Halippa, Pavel Gore, Vladimir Herța și transilvăneanul Onisifor Ghibu. Cerințele și obiectivele erau centrate pe conceptul autonomiei complete a Basarabiei, restituirea pământurilor etc.

În august 1917 se înființează un alt partid, respectiv Partidul Național Țărănesc din Basarabia, care avea un program de mare semnificație – drepturile țărănimii.

În septembrie 1917 are loc la Kiev congresul popoarelor din Rusia, având ca obiectiv autodeterminarea, la care Basarabia participă cu 6 membri. În numele românilor basarabeni a vorbit Teofil Ioncu, precizând: „*Mulți ați auzit de moldoveni, dar puțini cred că știți că națiunea moldovenească nu există. Numele Moldova, moldoveni este numai teritorial, dar nu național, iar dacă noi numim moldovenești cuvintele și organizațiile noastre, facem asta numai din punct de vedere tactic, fiindcă cuvântul român sună prea aspru la urechile vrăjmașilor noștri, de care avem foarte mulți, ca și dumneavoastră, și el servește de a ne acuza pe noi de separatiști*”. Ar trebui să ne pună pe gânduri asemenea vorbe, de mare și actuală semnificație.

Trebuie să recunoaștem că rostirea lui Teofil Ioncu rămâne valabilă și astăzi.

La Congresul Militarilor Moldoveni (numit și *Primul Congres*) desfășurat la Chișinău, în sala Casei Eparhiale, în zilele de 20-27 octombrie 1917 au participat 680 de delegați basarabeni reveniți de pe front (printre care și opt civili). Congresul a discutat 14 subiecte și a stabilit convocarea *Sfatului Țării* (Vezi: V. Ciobanu, M. Tașcă, *Organizarea și desfășurarea Congresului Militarilor Moldoveni (20-27 octombrie 1917)*, În: *Centenar Sfatul Țării, 1917-2017. Materialele conferinței științifice internaționale, Chișinău, 21 noiembrie 2017*, - Chișinău, 2017, p. 553-557).

În toamna anului 1917 s-au desfășurat alegeri pentru cei 150 deputați care alcătuiau Sfatul Țării, constituit din 70% moldoveni și 30% reprezentanți ai minorităților. L-au ales drept președinte pe Ion Inculeț.

Reprezentanții legali ai suveranității rusești au jurat credință Sfatului Țării, fiind astfel transferată suveranitatea rusă în puterea Sfatului Țării, care preia conducerea Basarabiei. În octombrie 1917 se proclamă

autonomia Basarabiei, iar în decembrie Republica Democratică Moldovenească, legată federativ de Rusia. Întrucât Rusia intră sub puterea bolșevică, îi determină pe basarabeni să ia o decizie radicală: Republica Democratică Moldovenească să-și declare independența în ianuarie 1918.

Din păcate, progresiv și îngrijorător, în Basarabia se instalează anarhia la care contribuie factori complecși, incontrollabili: refugiații (prizonieri ruși întorși din Germania, prizonieri germani în drum spre țările lor), violențe, crime, distrugerii cu consecințe grav destabilizatoare pentru Basarabia. Nu trebuie omisă rezistența violentă a bolșevicilor instigați de la Centru, adică de la Moscova, cu dezarmarea corpului de ofițeri ardeleni la Chișinău, arestarea unor deputați din Sfatul Țării (alții, amenințați cu moartea, au părăsit Chișinăul).

În acest context, este ales *Consiliul directorilor* – organ conducător executiv al republicii proclamate, în frunte cu Pantelimon Erhan, președintele Republicii fiind ales Ion Inculeț, iar șeful Guvernului Daniel Ciugureanu.

Provocările la adresa Consiliului și populației, inițiate de către bolșevici înarmați, determină luarea unei decizii importante: solicitarea ajutorului armatei române. După unele ezitări guvernul Ion I. C. Brătianu trimite în Basarabia două divizii de infanterie și două de cavalerie cu scopul definit de protejare a populației, instituțiilor, a căilor de comunicație etc.

Armata română a fost întâmpinată la trecerea Prutului de o delegație a Sfatului Țării în frunte cu Pelivan și Inculeț. La 26 ianuarie 1918 armata română, sub comanda generalului Ernest Broșteanu, intră în Chișinău, bolșevicii se retrag și se restabilește ordinea. În sudul Basarabiei restabilirea ordinii a fost mai dificilă, dar la 8 martie Armata Română intră în Cetatea Albă.

Ceea ce este paradoxal, dar nu de neînțeles, politica războiului este continuată și în timp de pace, principiul autodeterminării popoarelor a fost repede uitat. Puterea bolșevică a considerat că intrarea armatei române în Basarabia este un act de agresiune, rupând consecutiv relațiile diplomatice cu România și confiscând tezaurul României, trimis în timpul războiului în Rusia pentru a fi protejat și restituit.

În ianuarie 1918 situația politică atât a României, cât și a Basarabiei nu era deloc favorabilă. Puterile Centrale aveau pretenții inacceptabile pentru statul român, care a reușit să-și mențină integritatea teritorială și politică.

Ucraina emitea pretenții asupra Basarabiei. Devenea imperioasă necesitatea și unicitatea soluției de unire cu România a Republicii Democratice Moldovenești.

Elitele culturale de pe cele două părți ale Prutului se întâlnesc la 1 martie la Iași și convin asupra necesității istorice, identitare a unirii Basarabiei cu România. La ședința guvernului român de la Iași participă Inculeț, Ciugureanu și Constantin Stere, luându-se hotărârea și să supună problema unirii Basarabiei cu România în Sfatul Țării.

În 26 martie ajunge la Chișinău și prim-ministrul României Alexandru Marghiloman. În ședința Sfatului Țării din 27 martie pentru adoptarea hotărârii de unire au luat cuvântul Președintele Ion Inculeț și prim-ministrul Alexandru Marghiloman. Delegația română s-a retras din ședință pentru a lăsa libere dezbaterile, Constantin Stere este cooptat în Sfat și rostește cuvinte memorabile:

„Astăzi noi trebuie să hotărâm ceea ce va avea o importanță hotărâtoare asupra soartei viitoare a poporului nostru. Mersul de fier al istoriei pune asupra umerilor noștri o răspundere pe care noi nu o putem ignora cu nici un fel de sofisme”.

Sfatul Țării votează Unirea Basarabiei cu România cu 86 de voturi pentru, 3 contra și 36 abțineri, cu rezoluția istorică:

„În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) în hotarele ei Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani, din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărească soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama ei România.

Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururi și totdeauna!

Semnează: Președintele Sfatului Țării, Ion Inculeț; vicepreședinte Pantelimon Halippa; Secretarul Sfatului Țării I. Buzdugan “.

Guvernul și Regele României au luat act de Declarația de unire și au ratificat unirea declarând: „*Basarabia unită cu România de veci și indivizibilă*”.

La 10/23 decembrie 1918, Sfatul Țării a adoptat o altă hotărâre care completa Actul Unirii Basarabiei cu România care enunța:

„În urma Unirii cu România mamă a Bucovinei, Ardealului, Banatului și Ținuturilor ungurești, locuite de români, în hotarele Dunării și Tisei, Sfatul Țării declară că Basarabia renunța la condițiunile de Unire, stipulate în actul de la 27 martie 1918, fiind încredințată că în România tuturor românilor regimul curat democratic este asigurat pe viitor.

Sfatul Țării în pagina Constituantei Române, care va alege după votul universal și rezolvând chestiunea agrară după nevoile și cererile poporului, anulează celelalte condițiuni din Actul Unirii din 27 martie 1918 și declară Unirea necondiționată a Basarabiei cu România mamă”.

Anton Mărgărit spunea, în context, un adevăr de mare impact: „*fără dorința, energia și voința basarabenilor, această unire ar fi fost imposibilă*”.

După 1812 apăruse problema concurenței ireconciliabile a două abordări identitare antagoniste: românismul care promova unirea politică, culturală și statală a tuturor celor care vorbesc graiul est-roman, indiferent căruia imperiu este supus, și moldovenismul generat și promovat de autoritățile rusești care susțineau diferențe și despărțirea culturală și politică a basarabenilor de vorbitorii graiului est-roman.

Unirea din 27 martie 1918 trebuie consfințită și evocată fără ezitare ca o izbândă a românismului în Basarabia, după peste 100 de ani de eforturi de rusificare și schimbări demografice majore. Simțământul conștiinței identitare a românilor basarabeni a fost de neclintit.

Unirea Basarabiei cu România niciodată nu a fost recunoscută de Rusia și Ucraina.

Dar Basarabia și românismul au rezistat, rezistă și vor rezista.